

АРХІТЕКТУРА

УДК 72.01

**ПРОБЛЕМА РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ІСТОРИЧНОГО ЯДРА
сmt ОЛИКА ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

О. Є. Власюк

студентка 5 курсу, група А-52м, навчально-науковий інститут будівництва та архітектури
Науковий керівник – д. арх., професор О. Л. Михайлишин

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті розглядається історичне містечко Олика Волинської області з його об'єктами культурної спадщини національного значення. Описуються проблеми збереження, відновлення та відповідного використання, методи їх вирішення, спираючись на світовий та вітчизняний досвід.

Ключові слова: історичне місто, культурна спадщина, фортифікації, замковий комплекс, архітектурно-просторовий розвиток, ревіталізація.

В статье рассматривается историческое местечко Олыка Волынской области с объектами культурного наследия национального значения. Описываются проблемы сохранения, восстановления и соответствующего использования, методы их решения с учётом мирового и отечественного опыта охраны памятников архитектуры.

Ключевые слова: исторический город, культурное наследие, фортификации, замковый комплекс, архитектурно-пространственное развитие, ревитализация.

The article displays the historical town Olyka of the Volyn region, object of cultural heritage of national importance. It describes the problems of conservation, restoration, proper use and methods of their solution, based on world and national experience.

Keywords: historical town, cultural heritage, fortification, castle complex, architectural and spatial development, revitalization.

На території сmt Олика (Волинська обл.) знаходиться велика кількість об'єктів культурної спадщини, що охороняються на загальнодержавному рівні: замок князів Радзивілів, костели Св. Петра та Св. Трійці. Ефективне збереження, відновлення та відповідне використання цих об'єктів, розташованих в межах цього історичного поселення, потребує наукового і фахового підходу, а також, що особливо важливо, популяризації спадщини та інформування місцевої громади про її історико-архітектурну цінність.

Подальших досліджень і ревіталізації потребує середовище містечка, насамперед замок князів Радзивілів та цінна історична житлова забудова, зокрема збереження її архітектурно-стилістичних характеристик, здійснення пам'яткоохоронних заходів щодо різних об'єктів, пов'язаних з історичною пам'яттю етнічних груп, що були членами громади в минулому.

Архітектурно-містобудівний розвиток Олики та окремих цінних об'єктів на території містечка був і залишається об'єктом наукового зацікавлення вітчизняних та зарубіжних дослідників. Дану проблему досліджували В. Гика, В. Жовтянський, О. Рибчинський, П. Ричков, С. Терський, С. Томкович та ін.

Місто Олика вперше згадується в Іпатіївському літописі у 1149 р. Активний архітектурно-просторовий розвиток міста розпочався у XVI ст. і був пов'язаний з формуванням системи укріплень і спорудженням замку. У 1564 р. будується чотирикутна

фортеця з бастіонами по кутах – одна з перших в Україні [5]. У структурі олицьких фортифікацій знаходилися три міські брами – Метеленська, Заворотська (Дубенська), Залісоцька, оборонні вали та замок бастіонного типу [4]. Слід констатувати, що масштабні фортифікації значною мірою визначали логіку архітектурно-просторового розвитку Олики. Внаслідок аналізу об'ємно-планувальної схеми замку визначено декілька етапів об'ємно-архітектурного розвитку: сер. XVI ст. – поч. XVII ст. – перший етап; XVIII ст. – другий етап, кін. XIX ст. – сер. XX ст. – третій етап [3].

Внаслідок активних процесів дефортифікації міста у XIX ст. до початку наступного століття збереглися тільки замок та Залісоцька міська брама [1].

У 1558–1567 рр., згідно з написом на пам'ятній плиті із пісковика 1564 р., для князя Миколи Чорного (1515–1565 рр.) на мисі при злитті рік Оличі та Миловиці будується чотирикутна фортеця з бастіонами по кутах – одна з перших в Україні [6]. Роботи щодо зміцнення укріплень завершилися у 1640 р. Після смерті одного з наступних власників – Альберта Станіслава Радзівілла – у 1656 р. замок перебудували на палац. У 1883 р. тут розпочалися ремонтно-реставраційні роботи. За деякими даними, на першому етапі цими роботами керував відомий львівський архітектор, автор проекту оперного театру, З. Горголевський [2]. У 1944 р. під час визволення від німецької окупації замок був спалений, а в 1950–1960-х рр. – відбудований та перепланований для потреб обласної психіатричної лікарні, яка функціонує у замкових корпусах до сьогодні [7].

Окрім замку, на території селища знаходяться костел Св. Петра та Св. Трійці. Костел Св. Петра (1450 р.) – один з найбільш ранніх зразків римо-католицького храму на Волині [10]. Як відомо, костел Св. Трійці (1635 р.) було побудовано за проектом відомих італійських архітекторів Бенедетто Моллі та Джованні Маліверна. Пам'ятка являє собою тринефну базиліку з нартексом, хорами та напівкруглою апсидою, перекриту хрестовими склепіннями на підпружних арках. Під костелом знаходилася крипта [9].

Середовище містечка остаточно сформувалось як функціональне та архітектурно-містобудівне утворення впродовж другої пол. XVI – першої третини XX ст. У передвоєнній Олиці функціонували: міський магістрат, рада гміна, католицький костел, синагога, парафіяльна лікарня, школа, банк, спілка купців, млин, державний тартак, пивоварня, пекарня, оліярня, перукарня, ошадна каса, готель, ресторан, ярмарки, працювали приватні ковалі, кравці та механіки [8].

У смт Олика існує ряд проблем, які не дозволяють повною мірою реалізувати потужний потенціал історико-архітектурної спадщини містечка, адаптувати визначні пам'ятки та об'єкти до потреб суспільного і культурного життя, використати його туристичний потенціал. Зокрема, необхідно констатувати відсутність дій, спрямованих на підтримання більшості пам'яток у належному фізичному стані і низький загальний рівень поінформованості жителів про архітектурну спадщину, сучасний стан та перспективу відродження пам'яток, що певним чином сприяє їхній поступовій руйнації.

Сьогодні відбувається руйнування замкового комплексу (тріщини в стінах, бастіонах, знищення архітектурних деталей, лоджії, оборонних веж).

У процесі формування концепції ревіталізації замку в Олиці були використані теоретичні положення та аналогічні за завданнями проектні розробки стосовно замкових комплексів у м. Несвіжі (Білорусь) та м. Скалат (Тернопільська обл., Україна).

Основними завданнями ревіталізації історико-архітектурного середовища Олики були визначені:

- акцентування ролі пам'яток (замку та костелів) в містобудівному оточенні шляхом реконструкції колишньої ринкової площі, реставрації цінної житлової забудови, формування візуальних осей у напрямках «замок – ринок», «замок – костел», «костел – ринок»;

- створення на базі замкових споруд музейно-туристичного багатофункціонального закладу, який би міг утримуватися за рахунок туризму, оскільки туристична галузь в нашому регіоні є досить розвинутою;

- відновлення втрачених елементів замку (веж, лоджії, бастіонів);
- функціональне пристосування замкових корпусів до сучасних потреб;
- консервація та експонування віднайдених археологічних знахідок;

- проведення комплексного благоустрою прилеглої території та території замкового подвір'я, що дало б можливість відновити обриси земляних укріплень (оборонні рови), влаштувати пішохідні доріжки для прогулянок.

Отже, дослідження просторового формування історичного містечка Олики виявило необхідність вирішення проблем ревіталізації історичного ядра з замком кн. Радзивіллів, як унікального архітектурно-містобудівельного утворення.

У результаті аналізу встановлено, що типологія забудови формувалася на принципі архітектурно-просторової ієрархічності. В містечку виділялися ратуша, храми, укріплений замок. Містечко мало дерев'яно-земляні та кам'яні оборонні споруди. Храми, що належали етнічним громадам, демонстрували зразки архітектурно-стилістичних, функціональних та конструктивних вирішень, характерних для такого типу об'єктів, що походять з XVI – поч. XX ст. У XIX ст. активно забудовується мурованими будівлями. Містечко Олика постає як типове місто-резиденція з укріпленням ядром.

Невідповідне використання пам'яток архітектури Олики сьогодні призводить до руйнації, а пізніше і повної втрати архітектурної спадщини містечка, а тому потребує негайних заходів збереження та охорони.

Список використаних джерел:

1. *Архітектурна спадщина Волині : збірник наукових праць* / за ред. П. А. Ричкова. Рівне : Дятлик М. С., 2016. Вип. 5. 195 с.
2. Гика В. Історія Олики від найдавніших часів до сьогодення в документах державного архіву Волинської області. *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України* : зб. наук. ст. / Управління культури і туризму Волинської облдержадміністрації. Луцьк, 2006. Вип. 18. С. 193.
3. Рибчинський О. В. Формування і ревіталізація середмість історичних міст України : дис. д.арх.: 18.00.01. Львів, 2017. 438 с.
4. Ричков П. Еволюція обороної архітектури Олики: спроба періодизації. *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України* : зб. наук. ст. / Управління культури і туризму Волинської облдержадміністрації. Луцьк, 2006. Вип. 18. С. 193.
5. Терський С. Олика: історичний нарис. *Серія "Літописні міста Волині"*. Вип. 1. Львів : Новий час, 2001. 52 с.
6. Tomkiewicz S. Ołyka. *Prace Komisji Historoi Sztuki*. Kraków, 1923. T. 3. S. 1–14.
7. Studium urbis charisteria teresiae zarębska. Anno iubilae oblata / red. Alicia Sulimierska, Alicia Szmelter. Gdansk : Linia, 2003. 50 s.
8. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. 7 / pod red. B. Chlebowskiego, W. Walewskiego. Warszawa 1886. S. 527–529.
9. Narodowe archiwum cyfrowe. URL: <https://audiovis.nac.gov.pl/instrukcja> (дата звернення: 10.01.2018).
10. Kresy.pl. URL: <https://kresy.pl/> (дата звернення: 10.01.2018).